

YMPÄRISTÖVALIOKUNNAN LAUSUNTO 23/2004 vp

Hallituksen esitys valtion talousarvioksi vuodelle 2005

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 16 päivänä syyskuuta 2004 lähettänyt hallituksen esityksen valtion talousarvioksi vuodelle 2005 (HE 151/2004 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi valtiovarainvaliokuntaan.

Eduskunnan työjärjestyksen 38 §:n 3 momentin nojalla ympäristövaliokunta on päättänyt antaa toimialaansa koskevan lausunnon talousarvioesityksestä valtiovarainvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- valtiovarainministeri Antti Kalliomäki, budjettineuvos Pekka Pelkonen ja vanhempi budjettisihteeri Päivi Valkama, valtiovarainministeriö
- maa- ja metsätalousministeri Juha Korkeaoja ja vesihallintoneuvos Jaakko Sierla, maa- ja metsätalousministeriö
- ympäristöministeri Jan-Erik Enestam, talousjohtaja Oili Hintsala, kehittämisjohtaja Markku Tahvanainen, hallitusneuvos Taru Hallberg, hallitusneuvos Ulla Kaarikivi-Laine, ympäristöneuvos Olli Pakkala, yli-insinööri Jorma Kaloinen, ylitarkastaja Jukka-Pekka Flander ja ylitarkastaja Anna-Maija Pajukallio, ympäristöministeriö
- suunnitteluinsinööri Outi Pyy, Suomen ympäristökeskus SYKE
- ylijohtaja Teuvo Ijäs, Valtion asuntorahasto

- apulaisjohtaja Marja-Liisa Hintsanen, Metsähallitus
- johtaja Mauno Rönkkömäki, Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus
- johtaja Leena Saviranta, Uudenmaan ympäristökeskus
- toimialajohtaja Matti Arvinen, Porvoon kaupunki
- konsernijohtaja Ben Grass, VVO-yhtymä Oyj
- ympäristöpäällikkö Maija Hakanen ja erityisasiantuntija Eero Hiltunen, Suomen Kuntaliitto
- toiminnanjohtaja Timo Heinonen, Asunto-kiinteistö- ja rakennuttajaliitto ASRA ry
- tutkimusjohtaja Mauri Marttila, Suomen Kiinteistöliitto ry
- toiminnanjohtaja Eero Yrjö-Koskinen ja projektivastaava Tapani Veistola, Suomen luonnonsuojeluliitto ry
- toimitusjohtaja Rauno Piippo, Vesi- ja viemärilaitosyhdistys
- pääsihteeri Anne Viita, Vuokralaisten Keskusliitto ry
- toiminnanjohtaja Eeva-Maija Bergholm ja erikoistutkija Anna-Liisa Kiiskinen, Suomen ympäristökasvatuksen seura ry.

Lisäksi kirjallisen lausunnon on antanut Hämeenlinnan seudun kansanterveystyön kuntayhtymän ympäristöosasto.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Ympäristövaliokunta on käsitellessään valtion talousarvioesitystä kiinnittänyt erityisesti huomiota asumisen edistämiseen, ympäristöhallinnon resursseihin, ympäristötyömäärärahan talouden kehitykseen mukaanlukien yhdyskuntien ja haja-asutuksen vedenhankinta ja pilaantuneiden maa-alueiden kunnostaminen, Suomenlahden ja Itämeren suojeleluun sekä eräisiin avustuksiin.

Yksityiskohtaiset perustelut

Asumisen edistäminen

Valiokunta katsoo, että valtion talousarvio toteuttaa asumisen edistämistä koskevalta osaltaan varsin hyvin hallituksen asuntopoliittisessa ohjelmassa hyväksytyjä tavoitteita. Arava- ja korkotukilainoille osoitetaan yhteinen 700 milj. euron valtuus, josta aravalainoja saa kuitenkin olla enintään 240 milj. euroa. Painopiste on siten korkotukilainoituksessa. Vuokra- ja asumisoikeustalojen takauslaintojen hyväksymisvaltuudeksi ehdotetaan 30 milj. euroa. Korjaus- ja energia-avustuksiin osoitetaan 70 milj. euroa, erityisryhmien investointiavustuksiin 34 milj. euroa, uusien asuinalueiden kunnallistekniikan rakentamiseen 12,5 milj. euroa ja taloudellisissa vaikeuksissa oleville vuokra- ja asumisoikeustaloille 2,6 milj. euroa. Näitä lainoitus- ja avustusvaltuuksia voidaan pitää yleisellä tasolla riittävinä. Valiokunta on kuitenkin huolissaan siitä, että sosiaalinen asuntotuotanto ei ole tavoitellulla tasolla eikä asuntopoliittisen ohjelman toteuttaminen näytä ratkaisevan kaikkia esiintulleita asuntopoliittisia ongelmia. Keskeisimmät ongelmakohdat ovat seuraavat.

Talousarvioehdotuksen mukaan vuonna 2005 aloitetaan 6 500 arava-, korkotuki- ja takauslainoitettun asunnon rakentaminen. Valtuuksia liittäisiin tarvittaessa lisätalousarviossa siten, että enimmillään 10 000 asunnon rakentamisen aloittaminen olisi mahdollista. Tilanne sosiaalisen asuntotuotannon osalta on kuitenkin edelleen samantyyppinen kuin edellisellä vuonna.

Vaikka valtuudet riittävät 10 000 asunnon rakentamiseen, tuotanto tulee jäämään noin 6 500 asuntoon. Korkotuki- ja aravalainoitukselle ei ole entisenkaltaista kysyntää, kun korkotasoa on alhainen ja rahan saatavuus ei ole enää ongelma. Aravavuokratuotanto ei ole kilpailukykyinen omistusasuntotuotannon kanssa. Kohtuuhintaisia tontteja ei ole kasvukeskuksissa saatavilla, ja rakennuskustannukset ovat nousseet korkeiksi. Valtion tukeman asuntotuotannon vuokrien hinta muodostuu osin nykyisten lainaehtojen vuoksi niin korkeaksi, ettei sen tuotanto ole kannattavaa.

Rahoitusmarkkinoiden rakenteellinen muuttuminen ja korkotason aleneminen ovat vähentäneet asuntopoliittista tukitarvetta. Asuntorahoitus- ja tukijärjestelmillä on kuitenkin edelleen erittäin tärkeä merkitys tasapainoisen asuntopoliittikan osana. Vaikka markkinatilanne on hyvä ja asuntoja syntyy vapaarahoitteisesti, tarvitaan edelleen valtion tukemaa, turvallisten ja kohtuuhintaisten asuntojen tuottamista suhdanteista riippumattoman, pitkäjänteisen asuntopoliittikan toteuttamiseksi ja erityisesti heikompiensaisten aseman turvaamiseksi. Sosiaalista asuntorahotusta on edelleen kehitettävä niin, että se mahdollistaa kohtuulliset asumismenot. Kohtuuttoman suuret asumismenot vaikeuttavat työvoiman saantia erityisesti kasvukeskuksissa. Valiokunta pitää tärkeänä myös uutta avustusjärjestelmää erityisryhmien asunto-olojen parantamiseksi. Raha-automaattiyhdistyksen vetäytyminen kilpailulainsäädännöllisistä syistä esimerkiksi kehitysvammaisille sopivien asuntojen avustamisesta on johtanut siihen, että näiden asuntojen rakentaminen on pysähtynyt. Toimiva erityisryhmäavustus voisi osaltaan lisätä halukkuutta korkotukivuokra-asuntojen rakentamiseen.

Valiokunta korostaa myös tarvetta arvioida yleishyödyllisyssäännöksiä jatkossa sen kannalta, vaikuttavatko ne vielä merkittävän estävästi uustuotannon käynnistymiseen. Keväällä 2004 tehdyt muutokset väljensivät jo säännöksiä siten, että uustuotannon käynnistymistä sekä olemassa olevan asuntokannan säilymistä asuin-

käytössä ja sen laadun parantamista edistettiin. Arava- ja korkotukiperusparannusjärjestelmän käyttäminen merkitsee samalla pitkäaikaisia käyttö- ja luovutusrajoituksia, mikä vähentää halukkuutta niiden käyttöön erityisesti siksi, että korkotukilainoitus kattaa käytännössä vain pienen osan koko korjauslainasta. Mahdollisuus nostaa lainoituksen enimmäismäärää lähemmäs todellisia kustannuksia voisi lisätä lainanottohalukkuutta, ilman että yleishyödyllisyysrajoituksesta olennaisesti luovuttaisiin. Valiokunta painottaa tässä yhteydessä, että yleishyödyllisyys-säännökset ovat sinänsä edelleen tarpeen valtion asuntopolitiikan tavoitteiden toteuttamisen varmistamiseksi.

Talousarvioehdotuksen mukaan perusparannuslainoituksessa siirrytään kokonaan korkotukilainoitukseen ja aravaperusparannuslainoituksesta luovutaan. Valiokunta toteaa, että se ei pidä periaatteessa toimivan tukimuodon lopettamista perusteltuna, vaan katsoo, että perusparannusaravan säilyttäminen yhtenä rahoitusvaihtoehtona olisi tarpeen. Erityisesti opiskelijoiden ja vanhusten asuntojen perusparannustoiminta saattaa vaikeutua, vaikka korkotukilainoituksella on sinänsä tarkoitus korvata aravaperusparannuslainoitus. Kun eduskunta palautti aravaperusparannuslainoituksen vuoden 2004 talousarviokäsittelyssä, se edellytti talousarvioehdotuksen hyväksyessään, että perusparantamiseen myönnettävien aravalainojen lainaehdot uudistetaan niin, että ne ovat nykyistä kilpailukykyisempiä markkinaehtoihin lainoihin verrattuna. Lainaehtoja ei kuitenkaan ole uudistettu, eikä perusparannusaravalainajärjestelmä ole nyt kilpailukykyinen. Perusparantamiseen myönnettävät aravalainat tulee valiokunnan mielestä säilyttää yhtenä käytettävissä olevana vaihtoehtona, mikä edellyttää aravaehtojen parantamista tältä osin. Valiokunta esittää, että aravaperusparannuslainoitus voisi jatkua lainaehdot tarkistettuna kohdennettuna lainamuotona eniten tarvitseville ryhmille, opiskelijoille ja palvelutaloihin sekä lähiöihin. Valiokunta painottaa, että lähiöprojektin loppuessa on erityinen tarve varmistaa, että myös lähiöiden perusparannustoimintaa voidaan systemaattisesti jatkaa.

Lopuksi valiokunta kiinnittää vakavaa huomiota siihen, että hallitusohjelmasta ja hallituksen asuntopoliittisesta ohjelmasta poiketen talousarviossa esitetään 130 milj. euron siirtoa valtion asuntorahastosta talousarvioon. Valiokunta ei pidä menettelyä valtion asuntorahaston varojen siirtämiseksi budjetin yleiskatteeksi hyväksyttävänä. Vaikka ehdotettu yksittäinen siirto ei vaarantaisi rahaston toimintaa vuonna 2005, heikentäisivät toistuvat siirrot rahaston edellytyksiä toteuttaa pitkäjänteistä asuntopoliittikkaa. Näin merkittävästä rakenteellisesta ratkaisusta olisi ollut asianmukaista sopia asuntopoliittisessa ohjelmassa. Asuntorahaston varoja voitaisiin käyttää esimerkiksi vanhojen aravalainakorkojen alentamiseen lähemmäs markkinakorkoja, mikä vaikuttaisi suoraan asumiskustannuksiin ja siten vuokrien suuruuteen. Uusien asuntojen rakentamisen ohella tulisi kehittää olemassaolevan asuntokannan kunnossapitämistä ja uudistamista myös ikääntyvän väestön tarpeisiin (elin-kaariasuminen), erityisryhmien asuntotuotannon vauhdittamista sekä puurakentamisen edistämistä. Asuntorahaston roolia, tehtäviä ja alueellistamismahdollisuuksia koskeva selvitystyö on vireillä. Valiokunta pitää asuntorahaston toimintaa koskevaa selvitystä erittäin tarpeellisenä. Kun sosiaalisen asuntotuotannon tavoitteista jäädään kauas jälkeen ja asuminen ja vuokrat kallistuvat edelleen toteutetuista lainaehdotparannuksista huolimatta, on perusteelliselle selvitykselle selkeästi tarvetta. Keskeiset asuntorahastoa koskevat ratkaisut tulee jatkossa tehdä pitkäjänteiseen, suunnitelmalliseen kokonaisarvioon perustuen osana asuntopoliittikkaa. Edellä olevan perusteella ympäristövaliokunta esittää valtiovarainvaliokunnalle,

että se mietinnössään esittää, että esitetty menettely valtion asuntorahaston varojen siirtämisestä talousarvion yleiskatteeksi ei ole hyväksyttävä eikä asiallisesti

perusteltu. Hallituksen tulee huolehtia siitä, ettei talousarviolla enää esitetä tehtäväksi ratkaisua, joka on hallituksen asuntopoliittisen ohjelman tasoisessa strategiassa käsiteltävä kysymys.

Ympäristöhallinnon voimavarat

Ympäristövaliokunta on toistuvasti esittänyt huolensa ympäristöhallinnon voimavarojen riittävyydestä. Viimeksi eduskunta hyväksyi kesäkuussa 2004 lausuman, jonka mukaan edellytetään hallituksen seuraavan ympäristöasioiden käsittelyaikojen kokonaispituutta ja lisäävän tarvittaessa hallinnon resursseja valitusten käsittelyaikojen lyhentämiseksi ja oikeussuojajärjestelmän toimivuuden turvaamiseksi (HE 165/2003 vp — YmVM 13/2004 vp). Voimavarojen riittämättömyys on koettu ongelmaksi sekä alueellisissa ympäristökeskuksissa että kunnissa.

Alueellisten ympäristökeskusten tehtävät ovat lisääntyneet viime vuosien aikana. Niiden tehtäviin kuuluu ympäristönsuojelua, alueidenkäyttöä, rakentamisen ohjausta, luonnonsuojelua, kulttuuriympäristön hoitoa, ympäristötutkimusta ja -seurantaa sekä ympäristötietoisuutta koskevia asioita. Keskukset hoitavat myös maa- ja metsätalousministeriön toimialaan kuuluvat vesivarojen käytön ja hoidon tehtävät. Natura 2000 -ohjelman valmistelu ja luonnonsuojelualueiden toteuttamisohjelma ovat vaatineet runsaasti voimavaroja. Voimavarojen puute haittaa esimerkiksi kansallispuistojen ja luonnonsuojelualueiden kunnossapitoa ja kehittämistä. Valiokunta pitää tärkeänä, että kansallispuistojen kunnossapidon periaatteista laaditaan strategia, jossa otetaan huomioon luonnonarvojen säilyttämisen ohella puistoja palvelevan elinkeinotoiminnan tukeminen ja puistojen laajenevat virkistyskäyttötarpeet.

Vesipolitiikan puitedirektiivin täytäntöönpano edellyttää vesivaroja koskevien selvitysten ja vesienhoitoalueiden hoitosuunnitelmien ja toimenpideohjelmien laatimista, mistä aiheutuu yhteensä lähes 20 henkilötyövuoden lisäresursitarve. Myös ympäristönsuojelulain voimaan-

pano edellyttää ympäristölupien hakemista uudestaan, ja lupahakemusten käsittely on ruuhkautunut. Valiokunta pitää sinänsä hyvänä, että lisätalousarvioon on ehdotettu kertaluonteista 0,9 milj. euron ruuhkanpurkumäärärahaa, joka helpottaa vuodelle 2004 kasaantuvan ympäristöluparuuhkan käsittelyä. Perusongelmaa tämä ei kuitenkaan poista.

Alueellisten ympäristökeskusten menot ovat olleet vuosittain noin 180—190 milj. euroa. Rahoitus jakautuu hallinnonaloittain siten, että ympäristöministeriön hallinnonalan osuus on 123 milj. euroa, maa- ja metsätalousministeriön 29 milj. euroa ja muiden hallinnonalojen 27 milj. euroa. Lisäksi talousarvion ulkopuolista rahoitusta on 7 milj. euroa. Toimintamenomomentin (35.40.21) rahoitustaso on perustoiminnan kannalta ratkaisevassa asemassa. Merkittävän menöerän ympäristökeskusten rahoituksessa muodostavat luonnonsuojelualueiden toteuttamiseen osoitetut korvaus- ja hankintamäärärahat. Keskukset toteuttavat ympäristönsuojelu-, vesihuolto- ja ympäristötöitä, jotka ovat myös merkittävä työllistäjä. Toiminta on siten varsin monimuotoista ja sen rahoitus tulee monista lähteistä. Rahoituksen keskittäminen nykyistä enemmän saattaisi parantaa tehtävien suunnittelua ja kokonaishallintaa.

Kuntatalouden yleinen heikko kehitys on heikentänyt kuntien ympäristönsuojeluhallinnon toimivuutta. Ympäristönsuojelun henkilöstö ja toimintamenot ovat vähentyneet viime vuosina erityisesti pienissä kunnissa. Kuntaliiton selviytyksen mukaan kuntien ympäristönsuojeluhallintoa koskevien säädösten määrä on kahdeksankertaistunut vuodesta 1986, jolloin kuntien ympäristöhallinto perustettiin. Luvanvaraisia laitoksia ja toimintoja arvioidaan olevan kaikkiaan noin 30 000, joista määrällisesti suuri osa (n. 80—85 %) kuuluu kuntien ympäristönsuojeluviranomaisten toimivaltaan. Lupa- ja valvontatehtävien ohella kuntien muilla ympäristönsuojelutehtävillä, kuten ympäristön tilan seurannalla sekä ympäristönsuojelun suunnittelulla, ohjauksella ja neuvonnalla on yhä tärkeämpi merkitys. Kuntien kannalta valitettavaa on kuntia suorimmin hyödyttävän ympäristönsuojelumomentin

35.10 määrärahojen väheneminen. Pilaantuneiden maa-alueiden puhdistamiseen on arvioitu tarvittavan kuntien ja valtion varoja yhteensä noin 300—400 milj. euroa, vaikka suurin osa kokonaiskustannuksista jääkin pilaantumisen aiheuttajien ja alueiden haltijoiden maksettavaksi. Kiireellisistä kohteista suuri osa sijaitsee keski-suurissa ja pienissä kunnissa, joiden talouden kannalta usein huomattavan kalliit, isännättömät kunnostushankkeet ovat vaikeita toteuttaa.

Valiokunta korostaa, että valtion ja kuntien ympäristöhallinnon riittävien voimavarojen turvaaminen on tärkeää, sillä hallinnon toimivuudella on välitön merkitys yritysten ja yksityisten kansalaisten kannalta. Joutuisa, asiantunteva lupakäsittely ja toimiva valvonta sekä ohjaus ja neuvonta ovat keskeisiä sekä kilpailukyvyyn että perusoikeuksien kannalta. Voimavarojen puute kuntatasolla saattaa myös ilmetä heikkolaatuisina ympäristölupina tai kaavoina, joiden käsittely rasittaa oikeussuojajärjestelmää ylemmissä portaissa ja aiheuttaa asioiden käsittelyn viivästyistä. Samalla tulee selvittää mahdollisuudet ympäristöhallinnon toiminnan tehostamiseen ja mahdollisten päällekkäisyyksien karsimiseen. Ympäristöministeriön tilauksesta on valmistunut selvitys kuntien ympäristönsuojeluhallinnon voimavaroista (Kuntien ympäristönsuojeluhallinnon voimavarat, Risto Mansikkamäki, ympäristöministeriön julkaisuja 704; 2004.) Ympäristöministeriö on myös asettanut selvitysmiehen, jonka tehtävänä on selvittää vaihtoehdot valtion ympäristölupahallinnon kehittämiseksi. Valiokunta pitää tärkeänä, että ympäristöhallinnon resursseja arvioidaan kokonaisuutena ja riittävät voimavarat ympäristön- ja luonnonsuojelutehtävien tehokkaaksi hoitamiseksi turvataan. Edellä olevan perusteella ympäristövaliokunta esittää valtiovarainvaliokunnalle,

että se mietinnössään edellyttää ympäristöhallinnon toiminnan kokonaisvaltaista tarkastelua ja hallinnon toimintameno-määrärahan riittävän tason turvaamista.

Ympäristötyöt

Ympäristötyömomentin määrärahan lisäämistarve on konkreettinen sekä ympäristönsuojelun että työllisyyden edistämiseksi. Talousarvioesityksen mukaan ympäristötöihin esitetään 9,4 milj. euroa. Määrärahatarve on olennaisesti suurempi, sillä Itämeren ja sisävesien suojelun tehostaminen edellyttää uusien siirtoviemärien rakentamista. Vesipolitiikan puitedirektiivin täytäntöönpanon edellyttämät vesistöjen kunnostuspaineet lisääntyvät myös tulevina vuosina. Lisäksi pilaantuneiden maa-alueiden kunnostustarpeet kasvavat edelleen. Pilaantuneiden alueiden kunnostukseen käytetään vuoden 2004 talousarvion mukaan 2,9 milj. euroa ja vesistöjen kunnostukseen ja muihin ympäristötöihin 2,4 milj. euroa. Tämä on tarpeisiin nähden täysin riittämätön taso, sillä sekä perusteltuja siirtoviemärihankkeita että kiireellisiä pilaantuneiden alueiden kunnostustarpeita on moninkertainen määrä. Ympäristötyömäärärahan lisäystarvetta aiheuttaa myös työministeriön momentilta 34.06.77 ympäristöhallinnon hankkeisiin saatujen määrärahojen nopea väheneminen.

Pilaantuneiden alueiden kunnostaminen on välttämätöntä silloin, kun niistä aiheutuu riski lähellä asuville tai pohjaveden pilaantumisvaara. Usein kysymys on vanhasta toiminnasta aiheutuneesta pilaantumisesta, jonka harjoittajaa ei enää ole ja jonka puhdistamiskustannusten säilyttäminen alueen nykyiselle omistajalle on kohtuutonta. Suomessa on yli 20 000 mahdollisesti pilaantunutta aluetta. Kokonaiskustannusten pilaantuneiden alueiden kunnostamisesta on arvioitu nousevan 1—1,2 miljardiin euroon 20 vuoden aikana. Kiireellisesti puhdistuksen tarpeessa on ainakin 250 hanketta, joiden toteuttaminen edellyttäisi valtiolta 7,5 milj. euron vuosittaista panostusta, sillä nykyisellä rahoitus-tasolla näiden hankkeiden toteuttamiseen kuluu 20 vuotta.

Ympäristövaliokunta toteaa, että jäteveron tuotosta tuli ohjata varoja pilaantuneiden maa-alueiden ja käytöstä poistettujen kaatopaikkojen kunnostamiseen. Myös valtakunnallisen jätesuunnitelman tarkistuksessa vuodelta 2002 esitettiin jätehuoltotyömäärärahan lisäämistä 3

milj. eurolla vuodessa. Talousarvioesityksessä ei kuitenkaan ole esitetty vastaavaa lisäystä. Ympäristötyömomentin määrärahojen väheneminen on myös ristiriidassa hallitusohjelman pilaantuneiden maa-alueiden kunnostamisen edistämistä koskevan tavoitteen kanssa. Ruotsissa pilaantuneiden maiden puhdistukseen on vuonna 2003 osoitettu 44 milj. euroa. Tanskassa taso on sama, Alankomaissa peräti 250 milj. euroa (vuonna 2001). Valiokunta edellyttää, että määrärahaa korotetaan ainakin mainitulla 3 milj. eurolla ja että vuoden 2006 talousarviossa otetaan kuvatut tarpeet asianmukaisesti huomioon. Samalla valiokunta toteaa, että jäteverojärjestelmän tasapuolisuutta ja kilpailuvaikutuksia tulee selvittää.

Vuoden 2004 talousarvion määrärahoilla aloitetaan neljä siirtoviemärihanketta ja yksi vesistönkunnostushanke. Kaikkiaan tarvittaisiin ympäristökeskusten esitysten mukaan vuosina 2005—2008 ympäristötyömäärärahoja noin 10 milj. euroa vuodessa lähes 50 siirtoviemärihankkeen toteuttamiseen. Nykyisellä määrärahasollla pystytään aloittamaan erikseen nimettynä vain muutama uusi siirtoviemärihanke vuosittain. Tilanne on vaikea, sillä Suomesta peräisin olevan Itämeren kuormituksen vähentäminen on mahdollista vain hajakuormitusta vähentämällä. Siirtoviemärit edesauttavat myös haja-asutuksen jätevesien saamista asianmukaisen käsittelyn piiriin. Myös vesipolitiikan puitedirektiivin täytäntöönpano tulee lähivuosina lisäämään tarvetta vesistöjen kunnostamiseen.

Edellä mainitun lisäksi vesiensuojeluun voidaan käyttää momentin 35.10.63 määrärahaa, 1,75 milj. euroa. Määrärahaa saa käyttää mm. vesihuollon tukemisesta annetun lain (686/2004) mukaisten avustusten maksamiseen yhdyskuntien ja haja-asutuksen vesiensuojelua edistäviin toimiin. Valiokunta painottaa, että vesihuollon alueellinen kehittäminen on lähivuosien suuri haaste. Talousveden laadulle ja jätevesien käsittelylle asetettujen vaatimusten kiristyessä vesihuollossa tulee pyrkiä suurempiin laitossyksiköihin, verkostojen yhdistämiseen ja laitosten välisen yhteistyön lisäämiseen. Haja-asutusalueiden kiinteistökohtaisten jätevesihankkeiden to-

teuttaminen (Valtioneuvoston asetus 542/2003) on tämän ohella mittava tavoite, jonka toteuttaminen edellyttää merkittävää rahallista panostusta kiinteistönomistajilta. Myös vuoden 2004 kesän tulvat osoittivat osaltaan, että vesihuollon järjestelmien kokonaistarkastelu on tarpeen.

Edellä olevan perusteella ympäristövaliokunta esittää valtiovarainvaliokunnalle,

että se mietinnössään edellyttää ympäristötyömäärärahan nostamista 5 miljoonalla eurolla.

Suomenlahden ja Itämeren suojelu

Öljykuljetukset Suomenlahdella ovat erityisesti Venäjän uusien öljysatamien ja lisääntyneen öljyviennin takia kasvaneet viime vuosina huomattavasti. Kuljetusten arvioidaan olevan tänä vuonna jo yli 100 miljoonaa tonnia ja vuonna 2010 jo 190 miljoonaa tonnia. Suomi on lisääntyvien öljykuljetusten vuoksi parantanut öljyvahinkojen torjuntavalmiuttaan. Väylänhoitoalue Seili on peruskorjattu ja varustettu öljynkeräyslaittein. Parasta aikaa vastaava peruskorjaus tehdään kahteen ulkovartioalueeseen, Tursakseen ja Uiskoon.

Valtion vuoden 2005 talousarvioehdotukseen sisältyy merenkululaitokselle ja Suomen ympäristökeskukselle valtuus tehdä pitkäaikainen sopimus öljy- ja kemikaalivahinkojen torjuntaan varustetun monitoimimurtajan palveluiden hankkimisesta (momentit 31.30.21 ja 35.10.27). Sopimuksesta aiheutuu 20 vuoden aikana kiinteäluontoisia palvelumaksuja arviolta 134 miljoonaa euroa, joista Suomen ympäristökeskuksen osuudeksi arvioidaan noin 44 miljoonaa euroa eli noin 2,2 miljoonaa euroa vuodessa. Näiden lisäksi tulee maksettavaksi todelliset toimintapäivien kustannukset. Tämän johdosta tulee momentin 35.10.27 määrärahaa korottaa arviolta 2,5 miljoonalla eurolla vuodesta 2007 lähtien, jolloin momentin määräraha olisi noin 5 miljoonaa euroa.

Valiokunta toteaa myös, että talousarvioesitykseen liittyy eduskunnan käsiteltävänä oleva öljysuojarahastolakia koskeva hallituksen esitys (HE 119/2004 vp) ja sitä täydentävä hallituksen

esitys (HE 141/2004 vp), jonka mukaan valtiolle voitaisiin korvata öljysuojarahastosta torjuntakaluston hankintakustannusten lisäksi myös torjuntavalmiuden ylläpidosta aiheutuvia kustannuksia. Korvauksensaantimahdollisuus on esityksen mukaan yleinen ja se koskee myös muita ylläpitokustannuksia kuin monitoimimurtajan öljyntorjuntavalmiuteen liittyviä käyttökustannuksia. Koska öljyntorjuntavalmiuden kohottamistarve johtuu pääasiassa Venäjän vientikuljetuksista, on pidettävä perusteltuna, että vain osa torjuntavalmiuden ylläpitokustannuksista korvattaisiin valtiolle öljysuojarahastosta ja osa katettaisiin yleisin verovaroin talousarviossa myönnettävillä määrärahoilla. Öljysuojarahastosta maksettavien korvausten lisääntyessä on tarpeen nostaa öljysuojamaksu pysyvästi 0,50 euroon öljytonnilta. Öljysuojarahaston maksukertymä kasvaisi korotuksen johdosta noin 1,9 miljoonalla eurolla vuodessa.

Valiokunta korostaa, että Suomenlahden suojelukysymyksissä yhteistyö Venäjän ja Viron kanssa on ensiarvoisen tärkeää. Asianmukaisen öljyntorjuntakaluston hankkimisen ohella keskeistä on varmistua yhteistyön saumattomasta sujumisesta mahdollisessa onnettomuustilanteessa. Jotta Suomi voi edellyttää tehokkaita toimenpiteitä vesiensuojelussa naapureiltaan, on panostettava myös omaan vesiensuojelutyöhön ja erityisesti hajakuormituksen rajoittamiseen.

Edellä on jo todettu, että Itämeren suojelemiseksi ympäristönsuojelun edistämiseen (35.10.63) osoitetaan talousarvioehdotuksessa 1 750 000 euroa, jota saa käyttää mm. yhdyskuntien ja haja-asutuksen vesiensuojelua edistäviin toimiin. Jätevesiverkostojen laajentaminen taajamien lievealueille ja haja-asutuksen tihentymisiin sekä typen poiston tehostaminen suurten taajamien jätevesistä aiheuttavat merkittävää painetta määrärahan lisäämiseksi.

Eräät avustukset

Talousarvioesityksen mukaan avustuksiin mm. valtakunnallisille luonnonsuojelu- ja ympäristöjärjestöille osoitetaan n. 1,5 milj. euroa. Ympäristöjärjestöillä on merkittävä rooli kansalaismielipiteen välittämisessä ja toiminta on vakiinnuttanut asemansa yhä ammattimaisemmassa roolissa. Järjestöt tekevät arvokasta työtä mm. vahingoittuneiden luonnonvaraisten eläinten hoitamiseksi. Tarvetta on lisäksi sellaisten valmiuksien parantamiseen, joita tarvitaan öljyönettomuustilanteessa luonnonvaraisten, vahingoittuneiden eläinten hoidossa. Valiokunta pitää tärkeänä myös ympäristökasvatustyön tukemista. Kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttaminen edellyttää kulutustottumusten muuttumista, ja sen saavuttamiseksi on lisättävä ympäristötiedon määrää, saatavuutta ja ymmärrettävyyttä. Ympäristökasvatuksella on tässä tärkeä roolinsa. Toiminnan jatkuvuuden turvaamiseksi ja kehittämiseksi olisi tarpeen nostaa määrärahaa 0,2 milj. eurolla.

Lausunto

Lausuntonaan ympäristövaliokunta esittää valtiovarainvaliokunnalle

että valtiovarainvaliokunta ottaa huomioon, mitä edellä on esitetty.

YmVL 23/2004 vp — HE 151/2004 vp

Helsingissä 15 päivänä lokakuuta 2004

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Pentti Tiusanen /vas	Mikaela Nylander /r
jäs.	Susanna Haapoja /kesk	Heikki A. Ollila /kok
	Rakel Hiltunen /sd (osittain)	Eero Reijonen /kesk
	Tuomo Hänninen /kesk	Satu Taiveaho /sd (osittain)
	Antti Kaikkonen /kesk	Unto Valpas /vas
	Inkeri Kerola /kesk	Ahti Vielma /kok
	Kari Kärkkäinen /kd	Pia Viitanen /sd
	Jouko Laxell /kok	vjäs. Oras Tynkkynen /vihr.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Ekroos.